
TRAINING MUSIC TOWARDS CAPACITY DEVELOPMENT AT SCHOOLS

Tran Thu Hương

Thanh Hoa University of Culture, Sports and Tourism
Email: tranthuhuong@dvttdt.edu.vn

Received: 04/10/2023

Reviewed: 07/10/2023

Revised: 29/12/2023

Accepted: 26/01/2024

Released: 31/01/2024

DOI: <https://doi.org/10.55988/2588-1264/185>

Training towards capacity development is a new approach and advanced training-training proficiency. The paper discussed the two teaching methods of problem-solving and self-discovery that are still quite new to teacher of Music at schools. To better understand these two teaching methods, the paper analyzed the positive aspects of the two methods in teaching Music. The article can be used as a learning resource for teachers of Music at schools and for students of Music Education.

Key words: Problem-solving; Self-discovery; Capacity development.

1. Giới thiệu

Chương trình tổng thể giáo dục phổ thông năm 2018 đã tạo một bước đột phá cả về nội dung lẫn hình thức: coi trọng sự vận dụng kiến thức vào thực tiễn, đề cao sự tinh giản, chú trọng phát triển nhân cách, hướng vào sự phát triển phẩm chất và năng lực người học. Cùng với tất cả các môn học khác, môn Âm nhạc cũng được yêu cầu chú trọng đến phương pháp dạy học (PPDH) phát triển năng lực. Đây thực sự là một thay đổi lớn trong việc xây dựng nội dung chương trình, sách giáo khoa cũng như phương thức tổ chức và phương pháp dạy học ở cấp phổ thông.

Theo cách hiểu của PGS.TS. Nguyễn Thị Tố Mai: “PPDH phát triển năng lực là phương pháp được sử dụng đồng bộ với mô hình dạy học phát triển phẩm chất và năng lực cho người học, là PPDH tích cực, hướng vào người học [4; tr. 28]. Như vậy, theo cách hiểu của tác giả thì dạy học phát triển năng lực nhằm phát triển toàn diện phẩm chất của người học, chú trọng vận dụng tri thức vào thực tiễn học tập. Với cách tiếp cận này, nhấn mạnh vai trò của người học trong việc lĩnh hội kiến thức một cách chủ động, tích cực và sáng tạo.

Có rất nhiều các công trình nghiên cứu về dạy học phát triển năng lực người học, nhưng nghiên cứu về hai PPDH Giải quyết vấn đề (GQVĐ) và Tự phát hiện (TPH) môn âm nhạc ở phổ thông thì rất ít và giáo viên dạy âm nhạc thực sự chưa quan tâm đến vấn đề này. Giáo viên vẫn chủ yếu sử dụng PPDH truyền thống (dạy học trang bị kiến thức), tuy không

sai nhưng chỉ sử dụng PPDH này trong dạy học âm nhạc thì chưa phát huy được tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh, đặc biệt là năng khiếu về âm nhạc của học sinh không được thể hiện; với đặc trưng là môn nghệ thuật mang tính sôi động, náo nhiệt thì dạy học trang bị kiến thức không tạo ra được không khí sôi nổi của lớp học, người học tiếp nhận tri thức một cách thụ động. Với dạy học phát triển năng lực thì học sinh được lĩnh hội tri thức bằng sự chủ động, khả năng sáng tạo và đặc biệt bộc lộ được năng khiếu âm nhạc của mình.

Thấy được vai trò của dạy học phát triển năng lực người học và yêu cầu đổi mới trong giáo dục phổ thông, tác giả đưa ra hai PPDH phát triển năng lực GQVĐ và TPH, bổ sung thêm cho các công trình nghiên cứu về dạy học phát triển năng lực môn âm nhạc ở trường phổ thông.

2. Tổng quan nghiên cứu vấn đề

Góp ý về chương trình giáo dục phổ thông, tác giả Nguyễn Sóng Hiền, nghiên cứu sinh tại Đại học Newcastle, Australia đã có bài *Những ưu việt của giáo dục dựa trên năng lực*, đăng trên báo VnExpress, chuyên mục Giáo dục (17.1.2018), tác giả cho biết: “Giáo dục dựa trên năng lực xuất hiện đầu tiên ở Mỹ” [2], các chương trình giảng dạy dựa trên năng lực nhấn mạnh vào đào tạo hơn là dạy học theo lối truyền thống, mục tiêu là hướng tới khả năng vận dụng kiến thức của học sinh (HS) vào thực tiễn công việc. “Mô hình giáo dục này phát triển mạnh mẽ ở Mỹ vào những năm 70, sau đó lan rộng ra các quốc gia khác, và những thập niên gần đây, các nền giáo dục tiến bộ đã đưa mô hình này vào áp dụng trong giáo dục phổ thông và đại học” [2].

Công trình *Nghệ thuật và khoa học dạy học* [5] của Robert J. Marazano đã được GS. Nguyễn Hữu Châu dịch sang tiếng Việt năm 2011 cũng là công trình về dạy học theo hướng phát triển năng lực học sinh. Trong đó, chú ý đến năng lực tự học, việc hình thành thái độ học tập tích cực, năng lực vận dụng kiến thức của học sinh...

Nghiên cứu về dạy học phát triển năng lực ở khối ngành nghệ thuật nói chung và âm nhạc nói riêng còn khá mới mẻ, tuy vậy cũng nhiều người quan tâm, áp dụng một số PPDH tích cực, cụ thể: *Dạy và học âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực* cho các lớp 6, 7, 8, 9 do Nguyễn Thị Tố Mai chủ biên [3]. Các tác giả đã biên soạn nội dung bám sát vào chương trình và sách giáo khoa hiện hành. Ngoài nội dung kiến thức, trong sách giáo khoa cũng hướng dẫn tổ chức các hoạt động và gợi ý PPDH, nhóm tác giả đã biên soạn theo định hướng chương trình mới của Bộ Giáo dục và Đào tạo là phát triển năng lực, phẩm chất cho học sinh.

Từ năm 2006 đến 2015, Bộ Giáo dục và Đào tạo Việt Nam và Bộ Ngoại giao Đan Mạch đã hợp tác dự án SAEPS (Hỗ trợ giáo dục mỹ thuật tiểu học) phát triển và thử nghiệm những PPDH theo hướng đổi mới của Đan Mạch. Dự án SAEPS có mục tiêu dạy học theo hướng hiện đại, hướng tới người học. Học sinh được học theo các dạng trải nghiệm, khám phá, sáng tạo... và thể hiện cảm xúc theo trí tưởng tượng riêng của mình.

Ngoài các công trình, sách nêu trên còn có nhiều bài viết được đăng trong các Kỷ yếu hội nghị, hội thảo bàn về đổi mới PPDH âm nhạc. Như hội nghị *Nâng cao chất lượng giáo*

dục nghệ thuật trong trường học do Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương tổ chức. Hội thảo rất nhiều vấn đề về đổi mới dạy học âm nhạc, mỹ thuật đáp ứng yêu cầu Chương trình giáo dục phổ thông năm 2018 theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực [1]. Hội thảo “*Thực trạng và đề xuất giải pháp đào tạo, bồi dưỡng giáo viên Âm nhạc và giáo viên cho nhà trường phổ thông đáp ứng chương trình giáo dục phổ thông 2018*” của Vụ Giáo dục Tiểu học, Vụ Giáo dục Trung học, Cục nhà giáo và Cán bộ Quản lý giáo dục...

Nhìn chung, các công trình khoa học và các hội thảo đều tập trung nhấn mạnh vào việc đổi mới dạy học cả ở phổ thông lẫn sư phạm theo định hướng năng lực đáp ứng chương trình phổ thông mới. Nhưng tập trung nghiên cứu cho hai PPDH GQVĐ và TPH cho môn âm nhạc ở phổ thông có rất ít các công trình. Vì vậy, trong bài viết này tác giả đi vào nghiên cứu phương pháp *dạy học theo hướng phát triển năng lực môn âm nhạc ở trường phổ thông*...

3. Cách tiếp cận và phương pháp nghiên cứu

Để phân tích gắn lý thuyết với thực tiễn sử dụng phương pháp giảng dạy phát triển năng lực người học môn âm nhạc ở cấp học phổ thông, tác giả đã sử dụng các phương pháp phân tích tổng hợp, phương pháp mô phỏng nhằm làm rõ hơn cách sử dụng và hiệu quả đạt được khi sử dụng các PPDH theo hướng phát triển năng lực.

4. Kết quả nghiên cứu

4.1. Dạy học giải quyết vấn đề

Dạy học GQVĐ là PPDH mà giáo viên tạo ra những tình huống có vấn đề, học sinh được đặt trong một tình huống có vấn đề, giáo viên điều khiển học sinh phát hiện và giải quyết vấn đề bằng các hoạt động tự giác, tích cực, chủ động... Thông qua việc giải quyết vấn đề, học sinh chiếm lĩnh tri thức, rèn luyện kỹ năng và có phương pháp nhận thức sáng tạo [4; tr. 79].

Ở tất cả các nội dung trong dạy học âm nhạc ở phổ thông có thể sử dụng PPDH GQVĐ. Muốn sử dụng PPDH GQVĐ thì giáo viên phải tạo ra tình huống có vấn đề và yêu cầu học sinh phải tích cực suy nghĩ. Để tạo ra tình huống có vấn đề giáo viên phải dựa vào mục tiêu của bài dạy, của từng nội dung, từng phần yêu cầu cần đạt tới... để học sinh có thể giải quyết được. Sau khi lựa chọn tình huống thì giáo viên hướng học sinh giải quyết.

Chẳng hạn, trong phân môn hát có phần giới thiệu bài hát với mục tiêu giúp người học nhận diện giai điệu của bài hát, khi nhận diện được giai điệu thì trong quá trình học hát học sinh sẽ dễ thuộc và nhớ hơn. Giáo viên có thể cho học sinh xem tên bài hát hoặc video và đặt câu hỏi: “Các em đã nghe bài hát này chưa?” hoặc “Các em có thuộc bài hát này không?”. Ở cấp độ này thì học sinh suy nghĩ, nhớ lại kiến thức cũ xem mình đã nghe bài này chưa.

Ví dụ bài *Lí kéo chài*, dân ca Nam Bộ ở lớp 7, trước khi cho học sinh nghe bài hát, giáo viên đặt câu hỏi đưa học sinh vào tình huống có vấn đề: “Hát như thế nào là phù hợp với bài hát?”. Tình huống này giúp học sinh áp dụng vào hát trong bài cho phù hợp.

☐ Hát rõ lời	☐ Hát có luyện láy
☐ Hát ngắt rời rạc	☐ Hát không có luyện láy

Lí kéo chài

Dân ca Nam Bộ
Đặt lời mới: HOÀNG LÂN

Vừa phải

Kéo lên thuyền cho nhiều tôm cá. Lưới cùng ta vang hát câu
ca. (Hò ơ) Biển khơi thân thiết với ta (Khoan hỡi khoan
hò) Gió to (mà) mưa lớn (Khoan hỡi khoan hò) băng qua sóng
trào (Ồ hò ơ hò là hò ơ).

Với việc đưa câu hỏi trước khi cho học sinh nghe bài hát các em sẽ phải chú ý lắng nghe để hướng đến câu hỏi mà giáo viên đặt ra, bằng kiến thức đã học về cách hát và bằng cảm nhận của mình để tìm ra câu trả lời.

Để sử dụng PPDH GQVĐ trong dạy Đọc nhạc thì có thể cho học sinh nhận xét về giai điệu (liền bậc, cách bậc, có quãng nhảy hay không, trường độ được sử dụng trong bài chủ yếu là gì...), hay về điệu thức (bài đọc nhạc viết ở giọng gì?, căn cứ vào đâu để biết?), hoặc chia câu cho bài. Những tình huống này giúp học sinh nắm được các yếu tố chính, từ đó có thể áp dụng tốt vào bài đọc nhạc.

Ví dụ:

HÁI RAU

Vừa phải

Dân ca Thái

Hay trong bài học Thường thức âm nhạc có hai mảng: Mảng nội dung thiên về kiến thức như giới thiệu nhạc sĩ, những câu chuyện âm nhạc, âm nhạc và đời sống, giới thiệu nhạc cụ, các thể loại bài hát... Mảng nghe tác phẩm của nhạc sĩ sáng tác, tác phẩm do nhạc cụ diễn tấu, tác phẩm thuộc các thể loại âm nhạc... Với nhiều nội dung như vậy, sử dụng GQVĐ rất phong phú và cần sử dụng nhiều phương pháp dạy học khác nhau như: thảo luận, thuyết trình, trò chơi... và các kỹ thuật như khăn phủ bàn, kỹ thuật đặt câu hỏi (đóng, mở, nửa đóng nửa mở)...

Một ví dụ khác như trong bài *Dân ca một số vùng miền Việt Nam*, giáo viên đưa tình huống có vấn đề: Nêu tên các tỉnh và một số bài dân ca của các dân tộc Miền núi phía Bắc, Trung du và đồng bằng Bắc Bộ, Trung Bộ, Tây Nguyên, Nam Bộ. Hoặc giáo viên đưa học sinh vào tình huống để giải quyết, đặt câu hỏi: Những yếu tố nào tạo nên sự phong phú của

dân ca các vùng miền?, với tình huống này giáo viên hướng dẫn học sinh thảo luận nhóm, không chỉ tìm ý mà phải biết tổng hợp, phân tích, suy luận, kết nối các ý trong bài như: đời sống, văn hóa, môi trường sống... Giáo viên phải đồng hành cùng học sinh để bổ sung thêm vấn đề cần giải quyết. Ở nội dung này, giáo viên cho học sinh thuyết trình, các nhóm nhận xét lẫn nhau để học sinh nhớ luôn kiến thức bài học ở trên lớp.

4.2. Dạy học tự phát hiện

Dạy học TPH là PPDH mà giáo viên hướng cho người học có khả năng tự phát hiện ra vấn đề và có thể tự giải quyết vấn đề. Đây là PPDH của lý thuyết kiến tạo, phát huy tối đa khả năng tự giác, tích cực, chủ động sáng tạo của người học. Thông qua dạy học TPH, học sinh phát triển năng lực chủ động, sáng tạo [4; tr 92].

Trong dạy học âm nhạc ở trường phổ thông có thể sử dụng PPDH TPH ở tất cả các phân môn: Hát, Lý thuyết âm nhạc, Âm nhạc thường thức, Đọc nhạc... Dựa vào mục tiêu yêu cầu của bài dạy, của nội dung từng phần cần đạt tới... để tạo ra các tình huống TPH. Những tình huống được lựa chọn phải phù hợp với sự sáng tạo và khả năng tự học của học sinh.

Ví dụ trong phân môn Hát, giáo viên có thể sử dụng PPDH TPH ở phần hoàn thiện bài hát, với mục tiêu cần đạt được là: đúng tốc độ, sắc thái tình cảm, có vận động, có gõ đệm... Ví dụ cho học sinh TPH, giáo viên đặt câu hỏi: “Cách hát ở tiết học này khác với tiết học hát trước như thế nào?” đây là một câu hỏi chung chung, nếu học sinh không trả lời được giáo viên lại gợi ý cho học sinh nhận xét về tốc độ hát như thế nào, cách thể hiện ra sao...

Phát hiện những điểm bất thường so với quy luật bình thường cho học sinh nhận xét về giai điệu, tiết tấu...

Ví dụ:

Mùa xuân ơi.

Nguyễn Ngọc Thiện

Xuân xuân ơi xuân đã về có nỗi vui nào vui hơn ngày xuân đến
Xuân xuân ơi xuân đến rồi Cánh én bay về cho tìm mình nao nức

Xuân xuân ơi xuân đã về về tiêng chúc giao thừa mừng đón mùa xuân
Xuân xuân ơi xuân đến rồi...

Những đóa mai vàng chào mừng xuân sang Nghe âm vang bao câu
chúc yên lành Đất nước gấm hoa yên ấm an vui Bao em thơ khoe áo
mới tươi cười Chào một mùa xuân mới Xuân xuân ơi xuân

Học sinh quan sát sẽ thấy câu đầu của đoạn 1 (từ: *Xuân xuân ơi... đến... xuân sang*) và câu đầu của đoạn nhạc thứ 2 (từ: *Nghe âm vang... đến... mùa xuân tới*) cách hát có sự thay đổi, nếu câu đầu của đoạn 1 hát sôi nổi, thì câu 1 của đoạn 2 có vẻ lắng xuống, nhẹ nhàng hơn. Khi học sinh phát hiện được vấn đề thì các em sẽ tự biết cách điều chỉnh cách hát của mình cho phù hợp với tính chất của bài hát.

Ở mức độ cao hơn, gợi ý cho học sinh trình diễn theo ý tưởng của mình, giáo viên chỉ là người hỗ trợ cho hoạt động của học sinh. Học sinh tự phát hiện các ý tưởng dàn dựng: lựa chọn trang phục biểu diễn, cách hát, cách sắp xếp đội hình, cách múa phụ họa... Đây là một bài tập lớn, học sinh cần phát huy tối đa trí lực, sự sáng tạo, khả năng làm việc nhóm, làm việc hợp tác, và lúc đây giáo viên có vai trò là chuyên gia để các em tham vấn. Khi được học ở hình thức này, học sinh sẽ phát triển tốt về năng lực ca hát. Để dàn dựng các tiết mục văn nghệ cần rất nhiều thời gian nên trong một năm học chỉ cho học sinh thực hiện được 1 đến 2 lần.

5. Thảo luận

Dạy học theo hướng phát triển năng lực môn âm nhạc ở phổ thông đang còn khá mới đối với giáo viên dạy âm nhạc, đa số giáo viên vẫn sử dụng PPDH truyền thống là chủ yếu. Mục tiêu của bài viết muốn nhấn mạnh đến mặt tích cực của dạy học phát triển năng lực âm nhạc. Dưới sự hướng dẫn của giáo viên, học sinh hoàn toàn chủ động lĩnh hội được tri thức, thể hiện được năng lực tự học, năng khiếu âm nhạc của mình; tạo không khí lớp học sôi động, lời cuốn. Kết quả nghiên cứu cũng chỉ ra rằng dạy học theo hướng phát triển năng lực môn âm nhạc cần được phổ cập, nhân rộng hơn.

Các PPDH luôn phải là chủ đề quan trọng được mọi nhà giáo dục cân nhắc. Vì vậy, nghiên cứu này chỉ phân tích trường hợp cụ thể, một phần nhỏ trong tổng thể chương trình âm nhạc ở phổ thông. Tác giả tin rằng những vấn đề về dạy học theo hướng phát triển năng lực môn âm nhạc ở trường phổ thông ngày càng nhiều các công trình nghiên cứu ở Việt Nam để có cái nhìn hiệu quả của phương pháp dạy học này.

6. Kết luận

Nhằm đáp ứng yêu cầu đổi của giáo dục phổ thông và nhận thấy tính ưu việt trong dạy học phát triển năng lực, tác giả nghiên cứu hai PPDH GDVĐ và TPH cho môn âm nhạc ở trường phổ thông. Bài viết đã chỉ ra được sự tích cực, chủ động khám phá, tìm tòi và sáng tạo của học sinh trong các hoạt động âm nhạc, cũng nêu được vai trò của giáo viên trong việc tổ chức các hoạt động dạy và học. Nghiên cứu này có thể được sử dụng như một tài liệu tham khảo cho giáo viên dạy âm nhạc các trường phổ thông, sinh viên đang theo học sư phạm âm nhạc và các nhà nghiên cứu quan tâm đến phương pháp dạy học này cũng như lợi ích của chúng.

Tài liệu tham khảo

[1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2019), Tài liệu hội nghị “*Nâng cao chất lượng giáo dục nghệ thuật trong trường học*”.

[2]. Nguyễn Sóng Hiền, “*Những ưu việt của giáo dục dựa trên năng lực*”, bài đăng trên báo Vnexpress, chuyên mục Giáo dục ngày 17/01/2018.

[3]. Nguyễn Thị Tô Mai (chủ biên, 2018), *Dạy âm nhạc theo định hướng phát triển năng lực* (các lớp 6, 7, 8, 9), Nxb Giáo dục Việt Nam, Hà Nội.

[4]. Nguyễn Thị Tô Mai (chủ biên, 2019), “*Nghiên cứu nội dung và phương pháp dạy học mới cho sinh viên Sư phạm Âm nhạc đáp ứng yêu cầu giáo dục phổ thông ở Việt Nam*”, Báo cáo đề tài khoa học cấp Bộ, Bộ Giáo dục và Đào tạo.

[5]. Robert J. Marazano (2011), *Nghệ thuật và khoa học dạy học*, Nguyễn Hữu Châu dịch, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

DAY HỌC THEO HƯỚNG PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC MÔN ÂM NHẠC Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

Trần Thu Hương

Trường Đại học Văn hóa, Thể thao và Du lịch Thanh Hóa

Email: tranthuhuong@dvttdt.edu.vn

Ngày nhận bài: 04/10/2023

Ngày phản biện: 07/10/2023

Ngày tác giả sửa: 29/12/2023

Ngày duyệt đăng: 26/01/2024

Ngày phát hành: 31/01/2024

DOI: <https://doi.org/10.55988/2588-1264/185>

Day học theo hướng phát triển năng lực người học là một xu thế của thời đại và trên thế giới đã áp dụng phương pháp dạy học này để giảng dạy. Trong bài viết, tác giả đề cập đến hai phương pháp đã được sử dụng nhiều trong dạy học: dạy học Giải quyết vấn đề và dạy học Tự phát hiện. Tuy nhiên, đây là phương pháp còn khá mới lạ với giáo viên dạy âm nhạc ở phổ thông. Để hiểu rõ hơn về hai phương pháp dạy học này, tác giả tập trung vào cách sử dụng và chỉ ra những mặt tích cực của hai phương pháp trong dạy học âm nhạc. Bài viết có thể sử dụng làm nguồn học liệu sinh viên ngành Sư phạm âm nhạc, tài liệu tham khảo cho các giáo viên đang dạy âm nhạc ở các trường phổ thông và cho các nhà nghiên cứu quan tâm đến phương pháp dạy học này.

Từ khóa: Dạy học giải quyết vấn đề; Dạy học tự phát hiện; Dạy học phát triển theo năng lực người học.